

S. Zofia Józefa ZDYBICKA
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

LAUDACJA

Eminencjo,
Najdostojniejszy i Drogi Księżę Kardynale –
Nasz Jubilacie,
Ekscelencjo, Wielki Kanclerzu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego,
Ekscelencje,
Magnificencjo Księżę Rektorze,
Dostojny Senacie,
Wysoka Rado Wydziału Filozofii,
Wielce Szanowni i Drodzy Goście,

Przypadł mi w udziale wielki zaszczyt i głęboka radość ukazania pło-
nów i zasług niezmiernie bogatej, wielostronnej i twórczej działalności
Ks. Kardynała Mariana Jaworskiego jako profesora-filozofa, Kapłana
i Pasterza, ceniącego i uwzględniającego w każdej swej działalności, re-
fleksję filozoficzną.

Ks. Kardynał podjął, i nieustannie z maestrią realizuje, wszystkie po-
winności profesorskie: naukowo-badawcze, dydaktyczne, organizacyjno-
-naukowe. Zawsze są to działania wszechstronne, solidne, sięgające głębi
doniosłych i aktualnych problemów, w najważniejszej dziedzinie – pio-
nierskie¹

Wykształcony w szkole dobrych mistrzów, Ks. Kardynał znalazł i re-
alizuje z wytrwałością własną drogę filozofowania.

¹ Opracowano na podstawie: M. Jaworski, *Pisma z filozofii religii*, [w:] „Studia z filozo-
fii Boga, religii i człowieka”, t. 2, Warszawa 2002, s. 79–328; S. Szczepaniak, *Problem fi-
lozofii religii w pismach Mariana Jaworskiego*, [w:] „Studia z filozofii Boga, religii i czło-
wieka”, t. 2, s. 11–77, A. J. Kłoczowski, *Posłowie*, [w:] „Studia z filozofii Boga, religii i czło-
wieka”, t. 2, s. 329–330; M. Jaworski, *Religia a filozofia religii. Przyczynek do metodologii
religii*, [w:] „Studia z filozofii Boga, religii i człowieka”, t. 3, Warszawa 2003, s. 51–61;
M. Jaworski, *Wybór pism filozoficznych*, red. K. Mikucki, Olecko 2003; *Scire Deum. Księ-
ga Jubileuszowa*, Kraków 2006.

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZO-NAUKOWA

Droga badawczo-naukowa Ks. Kardynała prowadziła przez studia teologiczne na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktorat w 1952, studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego uwieńczone w 1955 roku doktoratem z metafizyki na podstawie dysertacji „Arystotelesowska i tomistyczna teoria przyczyny sprawczej na tle pojęcia bytu”, przygotowanej pod kierunkiem o. prof. M. A. Krapca, recenzowanej przez prof. Stefana Świeżawskiego. Prof. Świeżawski powierzył młodemu doktorowi współautorstwo drugiego wydania swojej doniosłej pozycji: *Byt. Zagadnienie metafizyki tomistycznej* (Lublin 1961).

Ważnym etapem drogi filozoficznej było spotkanie z myślą Romano Guardiniego, której owocem była rozprawa habilitacyjna i publikacja: *Religijne poznanie Boga według Romano Guardiniego* (Warszawa 1967). Habilitacja odbyła się w 1966 roku na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Tytuły profesorskie Ks. Kardynał otrzymał w 1967 i 1977 roku.

Działalność naukowo-dydaktyczną z zakresu filozofii Ks. Kardynał podjął wcześniej, zaraz po doktoracie, wykładając na Wydziale Teologicznym, funkcjonującym wówczas w Arcybiskupim Wyższym Seminarium Duchownym. Prowadził również wykłady w innych katolickich uczelniach Krakowa.

Decydujące dla działalności badawczo-naukowej i wytyczające jej główny kierunek było podjęcie wykładów z filozofii religii (1961–1967) na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL, a od roku 1965–1974 na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej ATK w Warszawie. W roku 1967 Ks. Kardynał zostaje tam kierownikiem pierwszej w Polsce w uczelniach katolickich Katedry Filozofii Religii.

Ks. Kardynał uważa, że filozofia powinna łączyć tradycję z otwartością na myśl współczesną, podejmować najważniejsze problemy życia ludzkiego, dokonującego się w kulturze i dziejach, i wyrażać swoje dociekania w języku zrozumiałym.

W okresie niebywałych zawirowań w filozofii – w kulturze polskiej i europejskiej, Ks. Kardynał swoje badania ukierunkowuje na najważniejsze i najbardziej zagrożone problemy: człowieka, Boga i ich wzajemnych relacji – religii. Nieodzowność filozofii widzi przede wszystkim w tej najważniejszej dla człowieka dziedzinie. Nad filozofią religii – jej treścią i metodologią wnikliwie i wytrwale pracuje do dziś. I właśnie w filozofii religii ma najbardziej doniosłe – pionierskie osiągnięcia. W bogatym dorobku piśmienniczym obejmującym ok. 300 pozycji: książek, studiów, ar-

tykułów – także w językach obcych – problematyka religii zajmuje pierwsze miejsce. Podejmowane problemy z metafizyki, antropologii, fenomenologii, a nawet teologii ogniskuje wokół problemu religii i związanej z nim kwestią człowieka i Boga.

Swój styl filozofowania opiera na dwóch wielkich nurtach filozofii – tomizmie, uwzględniając wszystkie jego ujęcia: tomizm egzystencjalny (M. A. Krapiec, E. Gilson, J. Maritain), i transcendentálny (K. Rahner, E. Coreth, J. B. Lotz) oraz fenomenologii, której analizuje też różne postacie, dowartościowując nurt określany jako „fenomenologię realistyczną” (M. Scheler, E. Stein, R. Ingarden).

Swoje wszechstronne, wnikliwe badania Ks. Kardynał podejmuje w nieustannym dialogu z chrześcijańskimi myślicielami europejskimi. Korzysta z nich w kształtowaniu filozofii religii, zawsze dążąc do własnego ujęcia poruszanych problemów. Dialog jest obustronny – swoje teksty publikuje w czasopismach zagranicznych, wypracowane koncepcje prezentuje na licznych uniwersytetach poza Polską (Wiedeń, Graz, Bochum, Regensburg, Neapol, Mediolan, Rzym), uczestniczy i organizuje wiele kongresów i sympozjów, także międzynarodowych. Jest członkiem wielu komisji kościelnych i towarzystw naukowych.

Filozofia rozumiana jako „szkoła dobrego myślenia” – według Ks. Kardynała – powinna być „krytyczna”, czyli „etyczna” oraz „fenomenologiczna” i „metafizyczna”

„Szkołą dobrego myślenia” jest zdaniem Ks. Kardynała zarówno metafizyka, jak i fenomenologia (komplementarność metody fenomenologicznej i metafizycznej). Jej kształt wyznacza przedmiot – „egzystencja religijna” i do niej dostosowuje typ racjonalności. Uznaje wielką wartość fenomenologii dla opisanego fenomenu religii i zrozumienia jego sensu. Umiejętnie koreluje dociekania metafizyczne z odkrywaną przez fenomenologię sferą „pierwotnego doświadczenia religijnego” i „pierwotnej świadomości religijnej” Dociekaniami przedmiotowym towarzyszy nieustannie świadomość metodologiczna uprawianej filozofii religii.

Podejmując funkcję krytyczną filozofii, rozumianą w duchu Sokratesa jako wskazanie na rozwiązania błędne, podejmuje i dokonuje wnikliwej krytyki najważniejszych postaci współczesnego ateizmu oraz błędnych form teodycei.

Fundamentem filozofii religii jest „doświadczenie religijne”, „świadomość religijna” Ich opisowi i precyzacji Ks. Kardynał poświęca wiele miejsca i trudu. Akcentuje pierwotne doświadczenie w świecie tego, co się określa mianem „Święte”, „Inne”, „Tajemnicze” Wskazuje na różne etapy i przejawy tego doświadczenia. „W określonej fenomenologii – pisze Ks. Kardynał – można mówić o doświadczeniu religijnym w sensie

doświadczenia właściwego przedmiotu religii – Boga absolutnej transcendencji. Od strony podmiotu bezpośrednio doświadczenie religijne jest aktem rozumowym, intuicyjnym, przepojonym wartościowaniem, aktem odwołującym się do tego, co najbardziej pierwotne w człowieku” W osobie doświadcza się konieczności odniesienia do „ty”, także do „Ty” Boskiego. Człowiek jest „bytem religijnym”, „*sui generis* świadomością” a „pierwotną religijnością” jest modlitwa, wyrażająca osobową relację ludzkiego „ja” do boskiego „Ty”

Pierwszym zadaniem filozofii religii jest ująć i opisać to, co bezpośrednio dane w doświadczeniu religijnym, w religijnej świadomości. Następny etap to wykrycie i interpretacja danych historycznych analogicznych struktur powszechnych i praw oraz rozumiejące ujęcie istoty – sensu egzystencji religijnej. Opis fenomenologiczny i ustalenie istoty religii domaga się od filozofa etapu transfenomenologicznego – metafizycznego, podejmującego problem prawdy i wartości religii.

„Zadanie filozofii religii od strony prawdy religijnej – pisze Ks. Kardynał – polega nie na «dowodzeniu» istnienia Boga (...), ale mając do czynienia ze spontanicznym, religijnym procesem poznania Boga, na przebadaniu od wewnątrz jego poprawności, na wydobyciu i ukazaniu logiki poznania religijnego, na przeprowadzeniu krytyki epistemologicznej i wydobyciu założeń metafizycznych zawartych w religii – jak np. istnienie Absolutu niewypowiedzianego, o którym wiara dalej «mówi», że wkracza w historię”

Chodzi o „wyodrębnienie w całościowej strukturze świadomości religijnej na drodze interpretacji filozoficznej tych momentów, które składają się na metafizyczne ujęcie Boga i uwzględnienie tych momentów, które określają Go w pierwszym rzędzie jako «Ty», Boga osobistego spotkania, relacji najbardziej osobowej, Boga Zbawiciela”

W ten sposób znosi się antynomię – „Bóg filozofii” czy „Bóg religii” Ma to doniosłe znaczenie dla filozofii Boga i filozoficznego wkładu w myśl teologiczną.

Koncepcja religii Ks. Kardynała jest znana i ceniona w Polsce i zagranicą, o czym świadczą m.in. doktoraty *honoris causa* Uniwersytetu Bochum (1985) i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (2002) oraz uroczyste odnowienie doktoratu w Uniwersytecie Jagiellońskim (2002).

Niewątpliwie najcenniejsze jest uznanie ze strony Jana Pawła II – Filozofa i Papieża. W *Przekroczyć próg nadziei* (Lublin 1994) Ojciec Święty podkreślając potrzebę filozofii religii we współczesnej kulturze, imieniem wskazuje na filozofię religii uprawianą przez Ks. Kardynała, akcentując rolę „doświadczenia religijnego” i związek metafizyki z antropolo-

gią – „nie można pomyśleć człowieka bez odniesienia do Boga, które jest dla niego konstytutywne”

Ważne miejsce w dociekaniach naukowych Ks. Kardynała zajmują zagadnienia antropologiczne: struktura osoby ludzkiej jako podstawa stosunku do Boga. Zna, rozumie i przybliża niełatwą myśl antropologiczną Jana Pawła II, podejmując problem koncepcji antropologii filozoficznej i teologicznej, publikuje głębokie komentarze do encyklik Papieża (*Redemptor hominis*, *Dives in misericordia*, *Fides et ratio*).

Jako filozof i teolog podejmuje problem relacji między filozofią i teologią (rozumem i wiarą), szczególnie nabrzmiały w okresie przemian posoborowych.

Akcentuje potrzebę filozofii dla teologii, szczególnie filozofii religii, która pokazuje człowieka jako „byt religijny” – „ja” skierowane na „Ty”, modlitwę jako pierwotny wyraz religijności człowieka, na drogi afirmacji Boga związane z poznaniem religijnym oraz potrzebę uwzględnienia w teologii wymiaru metafizycznego.

Ks. Kardynał zajmuje zdecydowane stanowisko w obronie metafizyki. Rozpatruje krytykę metafizyki dokonywaną przez współczesnych filozofów, co wpływa na nieufność do niej wielu teologów. M.in. wykazuje, że Heideggera krytyka metafizyki nie obejmuje oryginalnej metafizyki aktu św. Tomasza, Bóg – według niego – nie jest bowiem „przedmiotem” – *Seiende*, lecz Pełnią istnienia. Równocześnie postuluje, by metafizykę uczynić bardziej czytelną w kontekście egzystencji przeżywanej przez współczesnego człowieka.

DZIAŁALNOŚĆ W KOŚCIELE

Uformowany przez mądrość filozoficzną i teologiczną w swojej działalności kapłańskiej Ks. Kardynał jest niezwykle ofiarny i gorliwy. Jest niestrudzonym nauczycielem wiary i doktryny katolickiej. Uczestniczy w różnych strukturach Kościoła polskiego, powszechnego, a nade wszystko ukraińskiego. Zawsze zatroskany o doktrynę i struktury jej badań i nauczania.

Uczestniczy i współtworzy wydarzenia mające znaczenie historyczne. 8 grudnia 1982 roku Jan Paweł II przekazuje na ręce Ks. Kardynała motu proprio *Beata Hedvigis* przekształcające Papieski Wydział Teologiczny w Papieską Akademię Teologiczną. Kard. Jaworski zostaje jej pierwszym rektorem. Buduje zręby badawczo-naukowe i administracyjne, nade wszystko skutecznie walczy o uregulowanie statutu prawnego Akademii i innych uczelni katolickich w Polsce.

Za trudy Akademia dziękuje – medalem *Bene merenti*. Swoją wdzięczność wyraża Jan Paweł II: „Dziękuję Ci, Drogi Biskupie Marianie za wytrwałe, cierpliwe, odważne podejmowanie tego wyjątkowego dziedzictwa, jakim jest uczelnia katolicka w Krakowie (...) które w naszych czasach zostało szczególnie zagrożone (...) Pragnąłbym powtórzyć słowa wypowiedziane kiedyś pod adresem wielkiego Polaka *sapere auso* (Temu, który miał odwagę mądrości)” (List, Rzym, 21.06.1984).

O wymiarze historycznym, domagająca się wprost heroizmu jest działalność Ks. Kardynała związana z kolejnymi nominacjami – na Biskupa Administratora Archidiecezji Lwowskiej z siedzibą w Lubaczowie (skrawek Archidiecezji Lwowskiej) w 1984 roku. Następnie na stanowisko Arcybiskupa Metropolity Lwowskiego obrządku łacińskiego (1991). Oznacza to powrót do kochanego Lwowa, do swoich i na rodzinne ziemie. Osobiście doświadcza, że przez te ziemie przeszedł walec okrutnej historii.

Swoją wielką i trudną misję na Wschodzie w czasach wielkiego przełomu Ks. Kardynał podejmuje i realizuje z miłością, wiarą i nadzieją, odważnie, mądrze i roztropnie.

W kulturę świadomie deformowaną ideologią wrogą temu, co prawdziwe, religijne, polskie, wrogą człowiekowi wnosi myśl filozoficzno-religijną niezależną od uwarunkowań politycznych. Czyni nadludzkie wysiłki, by powierzonych sobie ludzi otworzyć na Chrystusa, Jego Miłość i Jego Prawdę, by zapewnić im posługę religijną, miejsca modlitwy i kultu.

Działa wytrwale, spokojnie, nieustępliwie i skutecznie, by odzyskać zniszczone kościoły, remontować, budować nowe. Kładzie podwaliny prawne pod działania, rozwój i nauczanie Kościoła, choć władze miejskie i wojewódzkie kładą Mu pod nogi kłody. Nie zawsze łatwy jest nawet dialog ekumeniczny, również z braćmi we wspólnej wierze.

Reaktywuje Wyższe Seminarium Duchowne we Lwowie-Brzuchowicach, jest pierwszym jego rektorem (1997) i nadaje mu kierunek badawczo-naukowy i formacyjny. Przygotowuje procesy beatyfikacyjne i kanonizacyjne. Organizuje historyczne wizyty Jana Pawła II – w Lubaczowie, Lwowie i Lwowie-Brzuchowicach.

Uznaje pluralizm, jest tolerancyjny. W swoich działaniach wykorzystuje wszystkie środki prawne, administracyjne, prowadzi dialog, a wszystkie swoje wysiłki podbudowuje „modlitwą i cierpieniem”

Posługę Pasterza, jak wszystkie inne działania, opromienia i oświeca człowieczeństwo Ks. Kardynała – osobowość serdeczna, przyjazna człowiekowi, jednocząca ludzi. Działa z „łagodnością właściwą mądrości” (Jk 3, 13). Współpracownicy określają go jako „Pasterza cierpliwości i zgody”

Jan Paweł II mianował Ks. Arcybiskupa Mariana Jaworskiego kardynałem *in pectore* w roku 1998. 21 lutego 2001 roku – Utrudzony Pasterz otrzymuje z rąk Jana Pawła II insygnia kardynalskie. Jest pierwszym kardynałem obrządku łacińskiego w siódmym stuleciu istnienia Archidiecezji Lwowskiej, symbolicznie z Arcybiskupem Lubomyrem Huzarem, symbolicznie choć w innym sensie jest bezpośrednim następcą Ks. Arcybiskupa Baziaka w Diecezji Lwowskiej.

Doniosłe i wybitne osiągnięcia – których owocem jest przede wszystkim ubogacenie myśli filozoficznej i współczesnej kultury nową filozofią religii oraz pasterzowanie w Kościele na Ukrainie, które nosi znamię heroicznego i ma znaczenie historyczne – uznaje świat nauki (doktoraty *honoris causa*, odnowienia doktoratu) i polskie władze państwowe – dekorując Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Odrodzenia Polski. Uznaje Kościół, a nade wszystko uznawał Jan Paweł II. Ojciec Święty nie tylko cenił doniosłe osiągnięcia i publicznie wyrażał swoje uznanie i wdzięczność, ale darzył Ks. Kardynała głęboką przyjaźnią. Nasz Drogi Jubilat był jej wierny do ostatniego momentu życia Ojca Świętego i przyjaźń tę przeżywał z subtelną dyskrecją.

Dziś, swoje najwyższe uznanie, hołd i głęboką wdzięczność pragnie wyrazić nasz Uniwersytet i nasz Wydział Filozofii, którego Dostojny Jubilat, będąc jego doktorem i profesorem, przez swoje niezwykle zasługi o zasięgu polskim i europejskim stał się chlubą.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Kardinal Prof. Dr. hab. Marian Jaworski hat einen eigenen Stil des Philosophierens erarbeitet, indem er phänomenologische und metaphysische Methode als komplementärer erkennt. Seine Erwägungen hat er auf das Phänomen der Religion konzentriert und er ist Autor seiner eigenen Religionsphilosophie. Er vereint treffend metaphysische Überlegungen mit der durch die Phänomenologie erschlossenen ursprünglichen Bereich der religiösen Erfahrung und des ursprünglichen religiösen Bewusstseins. Grundlegende Erkenntnisse werden durch das stetige vertifite methodologische Bewusstsein der gepflegten Religionsphilosophie ergänzt.

Eine bedeutende Rolle in den wissenschaftlichen Ausführungen des Kardinals spielen anthropologische Aspekte und das Problem der Beziehung zwischen Philosophie und Theologie.

Als Priester, Theologe und Oberhirte wurde der Kardinal durch philosophische und theologische Lehre geformt und er ist zugleich ein unermüdlicher Lehrer des katholischen Glaubens und der Doktrin. Er ist in den Kirchenstrukturen tätig, besonders in der ukrainischen Kirche, immer um die Reinheit der katholischen Lehre, derer Forschungsstrukturen und Verbreitung bemüht.

Die Verdienste des Kardinals auf der polnischen und auf der europäischen Ebene wurden entsprechend sowohl durch Ehrendoktorat als auch durch kirchliche und staatliche Auszeichnungen anerkannt.